

Aan de minister en staatssecretaris van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Onderwerp: Intrekken aanvullende identificatieverplichting voor stemgerechtigden die in eigen kieslokaal hun stem willen uitbrengen bij de verkiezingen.

Minister Hirsch Ballin en mevrouw Bijleveld- Schouten,

Verzoek

Bij deze doen wij een dringend beroep op u om ervoor zorg te dragen dat zo spoedig mogelijk -en ten minste vóór 9 juni a.s.- de aanvullende identificatieverplichting voor mensen die in eigen stemlokaal gebruik willen maken van hun stemrecht wordt ingetrokken.

Hoewel deze verplichting, ten behoeve van de mogelijkheid tot stemmen in een willekeurig stembureau sinds november is opgenomen in de Kieswet, verzoeken wij u om uw ministeriële bevoegdheid aan te wenden om ervoor zorg te dragen dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen iedereen die stemgerechtigd is in eigen kieslokaal van zijn of haar stemrecht gebruik kan maken zonder dat dit recht kan worden ontnomen op grond van het niet (kunnen) tonen van een reis- of rijvaardigheidsdocument.

Waar in juni 2009 per ministeriële bevoegdheid geregeld werd dat in honderden gemeentes van ons land op experimentele basis- en daar weer een uitzondering op - de aanvullende ID-plicht werd ingevoerd, moet het mogelijk zijn dat u deze bevoegdheid nu inzet om erin te voorzien dat bij de komende verkiezingen niet voor een derde keer¹ duizenden stemgerechtigden worden uitgesloten van deelname aan de verkiezingen.

Consequentie bij afwijzen verzoek

Het is evident dat waar honderdduizenden stemgerechtigde kiezers, door het onnodig opwerpen van een kiesdrempel, geen gebruik kunnen maken van hun stemrecht, het democratisch gehalte van de verkiezingen in twijfel kan worden getrokken. Gezien het feit dat het bepaalde groepen van de bevolking meer treft dan anderen² kan ook de rechtmatigheid van de uitslag van zulke verkiezingen daarmee in twijfel worden getrokken. Dat het bovendien zo'n hoog percentage³ van de burgers betreft, maakt het bij voorbaat aannemelijk dat de verkiezingsuitslag, volgens de bepalingen van de Kieswet zelf, ongeldig kunnen worden verklaard omdat hierdoor aannemelijk is dat de stemverhouding anders zou uitvallen indien alle kiezers die opgeroepen werden om hun volksvertegenwoordiging te kiezen daar ook toe in de gelegenheid werden gesteld.

Motieven verzoek

Principieel is het verwerpelijk dat de Staat iedere kiezer verplicht om, alvorens van zijn of haar stemrecht gebruik te kunnen maken,

Aan te tonen dat men zich niet schuldig maakt aan verkiezingsfraude.

Dit demonstreert een wantrouwen van de overheid tegenover de eigen bevolking die fnuikend is voor een samenleving. Als de overheid mensen die elkaar goed, vaak al levenslang kennen, verplicht om met een geldig verklaard aanvullend ID-bewijs aan te tonen dat men zich niet voor een ander uitgeeft, tast dat een gezonde samenleving aan.

De onvoorwaardelijke aanvullende identificatie-eis in de Kieswet verplicht echtgenoten tegenover elkaar met documenten aan te tonen wie men is, kinderen tegenover hun ouders (en andersom),

dorpsgenoten die hun levenlang dagelijks met elkaar omgaan, verzorgenden in bejaarden- en verpleeghuizen die mensen soms al jaren dag in dag uit verzorgen (vaak ook nog in hetzelfde gebouw als waar het kieslokaal gevestigd is) enz.

U bent er van op de hoogte dat de stringente regels er toe hebben geleid dat voorzitters van stembureaus vanwege deze bureaucratische regelgeving hun eigen echtgenoot, zoon, dochter, broer, zus, moeder en vader, vrienden en burens hebben moeten uitsluiten van deelname aan de verkiezingen. Soms vanwege het niet kunnen of willen laten zien van een vereist aanvullend document, maar ook om reden dat een paspoort één dag verlopen, en derhalve niet meer geldig, is⁴. Denkt u zich in dat ú verplicht zou worden om tegen uw eigen kinderen te zeggen dat u formeel van staatswege verplicht bent om aan te nemen dat zij zich tegenover u voor een ander uitgeven!

Een maatschappij waar wantrouwen van mensen naar elkaar wordt gestimuleerd en waar de overheid haar eigen burgers allemaal als potentiële oplichters beschouwd, is een democratische rechtsstaat onwaardig. Uiteraard zal het wantrouwen van de burgers tegenover haar officiële volksvertegenwoordiging evenredig toenemen.

Dat tast de basis van ons staatsbestel, in het bijzonder de grondslag van het Kiesstelsel, aan. En wel zo ernstig dat men met recht kan stellen dat daarmee de hele intentie van de Kieswetwijziging inzake het 'Stemmen in Willekeurig Stembureau' (SWS) onderuit wordt gehaald.

De opzet om het de burger zo gemakkelijk mogelijk te maken om van hun actieve stemrecht gebruik te maken levert per saldo op dat het honderdduizenden – veelal trouwe kiezers- wordt bemoeilijkt of onmogelijk gemaakt om hun stem uit te brengen.

Daarmee wordt niet eens voldaan aan de minimale eis dat wetgeving aan het doelbindings-principe dient te voldoen. Dat ten behoeve van het gemak van kiezers die niet in eigen stemlokaal willen stemmen kiezers die, net als voorheen altijd het geval was, in eigen stembureau hun stem willen uitbrengen zich systematisch moeten laten identificeren, is principieel onjuist, onnodig en buitenproportioneel.

Immers ook als de overheid de mogelijkheid van stemmen via SWS-systeem wil bevorderen zou het mogelijk zijn om mensen die daar gebruik van willen maken, te ontlasten door de ouderwetse mogelijkheid hiertoe dit tevoren aan te vragen te vervangen door deze categorie kiezers een identificatieplicht op te leggen ter voorkoming van fraude.

Kortom het is absoluut niet noodzakelijk, laat staan onontkoombaar, dat mensen die in eigen stemlokaal aan verkiezingen meedoen zich afgezien van hun persoonlijke, van moderne echtheidskenmerken voorziene stempas (met vermelding van hun naam, adres, geboortedatum, geslachtsaanduiding, kiesnummer, vermelding van het dichtstbijzijnde stembureau) een aanvullende ID-plicht op te leggen.

Fraudebestrijding

De officieel aangevoerde reden dat de kieswetwijziging noodzakelijk zou zijn om fraude te voorkomen, wordt niet onderbouwd door feiten die aannemelijk maken dat er op zo'n grote schaal fraude in eigen stemlokaal zou plaatsvinden, dat dit uitsluiting van honderdduizenden kiezers rechtvaardigt. Het goedfunctionerende systeem, waarbij de stembureauleden controleerden en aantekenden dat op een bepaald kiesnummer het stembiljet werd uitgereikt is uitstekend geschikt om ervoor te zorgen dat er geen fraude met oproepkaarten kan worden gepleegd. Om te controleren of mensen die voor anderen een stem uit wilden brengen wel daadwerkelijk gemachtigd waren, had de voorzitter van het stembureau de bevoegdheid om bij twijfel van fraude iemand te vragen om zich te legitimeren. (Let wel: legitimeren is niet hetzelfde als een geldig ID-bewijs tonen maar aantonen gerechtigd te zijn een bepaalde handeling te verrichten).

De jongste verkiezingen hebben wel erg duidelijk gemaakt dat men zich bij fraude inzake verkiezingen iets anders dient voor te stellen dan dat mensen in het eigen stembureau in de wijk zich voor iemand anders zouden uitgeven. Fraude door het stemmen met geronselde volmachten wordt zelfs vergemakkelijkt door de mogelijkheid in willekeurige stembureaus mee te doen aan verkiezingen dan door identificatie in eigen stembureau te verplichten. Ook de signaleringsfunctie van afwijkingen in stemgedrag per wijk of gemeente, die een indicatie kunnen geven voor grootschalige fraude, is met het SWS-systeem overboord geïgoid.

Fraude en rechtsongelijkheid worden in het huidige stelsel bovendien uitgelokt door stembureau medewerkers te verplichten om hun naasten en goede bekenden naar geldige papieren te moeten laten vragen.

Wat dacht u van zo'n stembureau op Schiermonnikoog waar de voorzitter alle eilanders persoonlijk kent maar in overtreding is als hij mensen niet formeel aan de hand van documenten identificeert? En van mensen die het gezin daadwerkelijk als de hoeksteen van de samenleving beschouwen en derhalve weigeren om van hun gezinsleden vertoon van documenten te eisen?

Verloren stemmen

Wat tot op heden totaal onderbelicht is gebleven in berichtgeving over en evaluatie van de jongste verkiezingen is dat het systeem van stemmen in eigen stembureau een corrigerend effect had op de foutmarges van het verstrekken van de stempassen⁵ en het euvel dat mensen op de dag van de verkiezing hun stemoproep niet kunnen vinden.

Dat in zulke gevallen mensen in eigen stembureau alsnog op grond van hun kiesnummer gelegenheid krijgen om te stemmen is beslist een beter middel om een goede opkomst bij verkiezingen te bevorderen (doel SWS) dan de huidige praktijk, waarbij mensen die niet tijdig een stempas ontvingen zelf moeten gaan uitzoeken of die mogelijk nog in aantocht is, en in geval men er echt geen krijgt enige dagen tevoren verplicht is om persoonlijk naar de afdeling Burgerzaken te gaan om een nieuwe stempas aan te vragen. Wie dit niet tijdig doet, wie geen tijd hiervoor heeft of om fysieke of andere redenen hier niet toe in staat is, kon voorheen wel, maar nu niet meer aan de verkiezingen deelnemen.

Momenteel zijn er minstens zo'n 650.000 burgers die potentieel worden uitgesloten van het kiesrecht waar zij op grond van hun staatsburgerschap recht op hebben.

Oneigenlijke inzet identificatieplicht

Het motief om door deze ID-plicht fraude te bestrijden mag gezien bovenstaande als daadwerkelijk motief ter zijde worden geschoven. Toch mag men veronderstellen dat er belangen in het spel zijn die de doorslag gaven om, ten koste van zoveel potentieel uit te brengen stemmen, de Kieswet met een aanvullende identificatieplicht voor alle kiezers op te tuigen.

Dat deze belangen zwaarwegend zijn blijkt uit de wijze waarop onder de kabinetten Balkenende de Kieswetwijziging niet alleen werd geïntroduceerd, maar van zo groot belang werd geacht dat men akkoord ging dat op 6 juni 2009 via de Experimentenwet Kiezen op Afstand - en daar weer een tijdelijke aanpassing van - voor 10 miljoen kiezers in 353 van de 443 gemeentes de aanvullende ID-plicht als 'experiment' werd ingevoerd.

De schaal waarop dit gebeurde maakt duidelijk dat er nauwelijks gesproken kan worden van een integer experiment. Toen op 3 juni 2009, één dag voor de verkiezingen van het Europees Parlement, de toen verantwoordelijke minister en staatssecretaris (resp. Ter Horst PvdA en Bijleveld CDA) een poging deden om deze wetwijziging door de Tweede Kamer te loodsen, zonder zelfs maar, desnoods voor de vorm, de evaluatie van het zogenaamde experiment af te wachten, maakten zij daarmee duidelijk dat die Kieswetwijziging er volgens het kabinet perse moest komen. Ongeacht wat het parlement of de praktijk voor bedenkingen zouden opwerpen.

Toen al concludeerde Vrijbit⁶ dat de overheid de burger een fundamenteel burgerrecht ontnam waar de democratische rechtstaat op gebaseerd is, omdat onschuldige burgers hun kiesrecht werd ontzegd als zij zich niet eerst aan de hand van een geldig paspoort/ID-kaart of rijbewijs aan een identificatiecontrole onderwierpen.

Toen al lieten wij de bewindslieden en het parlement weten dat naar onze overtuiging het daadwerkelijk oogmerk was om de burger er voortdurend van te doordringen dat hij in de gaten wordt gehouden en om een systematische controle van de burger verder uit te bouwen⁷.

Onze analyse luidde: Al jaren blijkt er, bij grote groepen van de bevolking, een dalende discipline te zijn om gebruik te maken van het recht om te stemmen. Dit komt de geloofwaardigheid van de overheden, als volksvertegenwoordiging niet ten goede. Het is algemeen bekend dat mensen veelal niet gaan stemmen omdat ze het vertrouwen in de overheid zijn kwijtgeraakt. Men gaat er daarbij van uit dat het weinig zin heeft om te stemmen aangezien verkiezingsbeloften toch niet ingewisseld worden en de bewindvoerders hun eigen partijpolitieke belangen hoger stellen dan het welzijn van het volk. Dit ernstige probleem valt uitsluitend op te lossen door te werken aan een verbetering van het

wederzijds vertrouwen tussen burger en overheid. Maar de huidige regering blijkt keer op keer niet aan een daadwerkelijke oplossing te werken maar de problemen te gebruiken om de controle op de eigen bevolking verder op te voeren.

In dit geval zijn de lage opkomstcijfers bij verkiezingen een aanleiding om een nieuw kiessysteem in te voeren waardoor de registratie en controle van het doen en laten van de burgers door de overheid verder wordt uitgebreid. Daarmee wordt de burger bovendien weer eens ondubbelzinnig duidelijk gemaakt dat de overheid iedereen als potentieel verdachte beschouwt.

In werkelijkheid gaat het erom dat de overheid kost wat kost een uitgebreide identificatieplicht van de burger, in alle sectoren van het maatschappelijk leven, wil invoeren.

Dit met het oogmerk om de burger er voortdurend van te doordringen dat hij in de gaten wordt gehouden en om een systematisch elektronische controle van de burger verder uit te bouwen. Deze 'weg naar een elektronische overheid' is officieel beleid van de kabinetten Balkenende.

Cruciaal hierbij is:

- Dat iedere burger een uniek persoonsnummer kreeg waarachter alle gegevens over een persoon liggen opgeslagen waarover de overheid beschikt (26-11-2007 invoering Burger Service Nummer).
- Dat iedere burger eraan dient te wennen dat er van hem/haar verwacht wordt dat de overheid constant zijn/haar identiteit en doen en laten registreert en controleert. Hetzij direct hetzij indirect, door gebruik te maken van registraties/controle door derden.

De regering is voorstander van het opslaan van alle persoonsgegevens in één Centrale Databank. Men wil daarbij ook over de digitale opslag van ieders biometrische gegevens beschikken (meetbare lichaamskenmerken die door apparaten te herkennen zijn).

Voorloper van het systeem waarbij uiteindelijk iedereen in ons land voortdurend door camera's en uit/afleesapparatuur in de gaten kan worden gehouden, is de identificatieverplichting in combinatie met het biometrisch-gechipte paspoort.

Om ervoor te zorgen dat iedereen vanaf 14 jaar gedwongen werd zich een identiteitsbewijs aan te schaffen, werd op 1 januari 2005 de Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht ingevoerd. Wie niet het risico wilde lopen om een ID-boete te krijgen of gearresteerd te worden, als men zich schuldig maakte aan een overtreding, getuige was van een ongeluk of de pech had als verdachte te worden beschouwd door een opsporingsambtenaar, diende ervoor te zorgen dat men over een van overheidswege geldig verklaard persoonsbewijs kon beschikken. Een document dat voordien enkel als reisdocument noodzakelijk was of als bewijs dat men gerechtigd was een voertuig te besturen.

Om reden dat het paspoort/ID-kaart in fases wordt ge-update, is de overheid erop gebrand er voortdurend op te hameren dat men een geldig ID-bewijs dient te hebben. De instructie voor de stembureaus luidt niet voor niets dat ook als iemands identiteitsbewijs pas 1 dag is verlopen deze persoon niet mag stemmen!

De bedoeling van de identificatieplicht van stemgerechtigden is om een systeem te ontwikkelen waarbij de identiteit van de kiezers elektronisch geverifieerd kan worden.

Deze analyse heeft niets aan geldigheid verloren:

De ID-plicht bij verkiezingen, ooit voortgekomen uit de wens om ook het verkiezingsproces te automatiseren door het gebruik van stemcomputers en mogelijkheid via internet een stem uit te brengen, is verworden tot een identificatieplicht die doel op zichzelf vormt.

Met het oogmerk fraude te voorkomen een systeem invoeren wat veel meer mogelijkheden tot fraude geeft is een staaltje van onbehoorlijk bestuur. De maatregel dan voor iets anders inzetten een typisch voorbeeld van functieverloeding.

Geen vingerafdruk geen stemrecht

Op 28-6-2009 schreven wij de staatssecretaris reeds: We wijzen u er op dat indien men het stemrecht niet meer uitsluitend koppelt aan het staatsburgerschap maar mede afhankelijk maakt van het vertoon van een geldig identiteitsbewijs dit in de toekomst alle kiezers uitsluit die op grond van principiële bezwaren of uit veiligheidsoverwegingen geen RFID gechipt paspoort/ IDkaart met opslag van

biometrische gegevens accepteren⁸. Deze consequentie raakt de democratie in het hart. Een democratie hoort immers ook rekening te houden met de belangen van minderheidsgroeperingen en het recht te respecteren dat tegenstanders van het overheidsbeleid dit middels het uitbrengen van hun stem bij verkiezingen kenbaar kunnen maken.

Steeds meer mensen beginnen op de hoogte raken van de bezwaren en gevaren van gechipte biometrische identiteitsbewijzen. Steeds meer mensen komen tot de conclusie dat het onacceptabel is dat de overheid zich hun lichaamskenmerken wil toe-eigenen en opslaat in een digitaal overheidregister.

De aanvullende ID-plicht bij verkiezingen zet burgers, waarvan geen enkele twijfel over hun ware identiteit bestaat en die het belangrijk vinden om hun invloed uit te oefenen bij de komende verkiezingen, op een onbehoorlijke manier onder druk. Wie volhardt door een beroep te doen op het fundamentele grondrecht⁹ bezwaar te maken tegen de biometrische opslag van zijn of haar lichaamskenmerken, heeft geen mogelijkheid van een faire rechtsgang die zicht geeft op een effectieve oplossing¹⁰ en wordt tevens de mogelijkheid ontnomen om via zijn stemrecht invloed uit te oefenen op de verkiezing van een ander politiek bestel.

Imago Nederland in de wereld

De vereniging Vrijbit wijst u er op dat de minister van Justitie op 14 en 15 juli 2009 door vragen van het VN Comité voor de Mensenrechten in Genève al een duidelijk signaal kreeg dat het opwerpen van deze extra kiesdrempel het imago van Nederland als democratische rechtsstaat geen goed deed. Een zienswijze die, zoals u naar wij aannemen bekend is, gedeeld wordt door het Nederlands Juristen Comité van de Mensenrechten.

En die naar onze stellige overtuiging uiteindelijk zal worden bevestigd in het oordeel van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, waar eerder de opslag van biometrische gegevens van enkele onschuldige burgers in de EU al werd veroordeeld¹¹ en men het niet zal accepteren dat de Nederlandse regering deze opslag ondanks deze bindende uitspraak van het EHRM ongestoord denkt te kunnen voortzetten. En daarbij zelfs niet schuwt om de burger, die zich hiertegen verzet, praktisch uit te sluiten van deelname aan de maatschappij.

Doemscenario

Wij schetsten in het begin van deze brief al het doemscenario van verkiezingen die achteraf ongeldig zouden kunnen worden verklaard, als de identificatieplicht in eigen stembureau niet tijdig wordt ingetrokken.

Niet onvermeld mag blijven dat wij grote problemen verwachten als mensen die erop staan om met uitsluitend het overleggen van hun persoonlijke stempas aan de verkiezingen deel te nemen, zich niet laten wegsturen nu de uitslag van de verkiezingen zo vreselijk belangrijk is voor de toekomst van ons land. Een voorproefje van wat ons dan te wachten staat, speelde zich 3 maart j.l. af in Den Helder, waar een bejaarde man met politiegeweld het stembureau werd uitgewerkt en gearresteerd, uitsluitend omdat hij weigerde een aanvullend geldig ID-bewijs te tonen en zich niet zonder dwang zijn stemrecht liet ontnemen.

Dit was een incident. Maar hopen u ervan te doordringen dat het uw verantwoordelijkheid is als in juni hoogbejaarde burgers, zij die aan den lijve de ellende van de Tweede Wereldoorlog ondervonden, die na die tijd ons land weer opbouwden, aan wie wij onze welvaart te danken hebben, dat deze mensen die na inmiddels twee keer officieel bezwaar te hebben gemaakt tegen de ID-plicht voor stemgerechtigden, met angst en beven de ontwikkelingen in ons land aanzien en daar tegen willen stemmen, zich niet voor een derde keer als onnozele kinderen zullen laten wegsturen uit de stembureaus. Ook van mensen die geen ID-bewijs meer kunnen aanvragen omdat zij weigeren hun vingerafdrukken aan de overheid af te staan kan verwacht worden dat zij het niet pikken als ze geen gebruik van hun stemrecht mogen maken. Evenals van mensen die principieel en/of uit solidariteit weigeren aan de ID-plicht te voldoen.

Je moet er toch niet aan denken dat we vervallen tot een staat waarbij de stembureaus van 's ochtends vroeg tot sluitingstijd moeten worden bemand door politieagenten om stemgerechtigde kiezers te arresteren omdat deze zonder rijbewijs of reisdocument van hun stemrecht gebruik willen maken.

Conclusie

Wij verzoeken u dringend om stappen te ondernemen om de aanvullende identificatieplicht voor stemgerechtigden in eigen kieslokaal te herroepen.

Wij dringen erop aan dat u ten minste op korte termijn een regeling treft, waarbij tijdens de komende verkiezingen geen stemmen verloren gaan omdat kiesgerechtigden die in het eigen stembureau aan de verkiezingen willen deelnemen verhinderd wordt hun stem uit te brengen omdat zij naast hun stempas geen extra vereist geldig identiteitsbewijs kunnen of willen tonen.

Zowel fundamentele als praktische bezwaren rechtvaardigen dat u dit verzoek, wat zo eenvoudig met een pennenstreek is op te lossen, inwilligt.

In het vertrouwen dat u aan ons verzoek tegemoet zult komen, danken wij u voor uw aandacht en inzet.

Met vriendelijke groet,

Namens alle de leden van de vereniging Vrijbit,

Mevr. J.M.T.Wijnberg - voorzitter

¹ 4-5-2009 Verkiezing Europees Parlement en 3-3- 2010 Gemeenteraadsverkiezingen

² Onevenredig getroffen worden de categorie ouderen, mensen die aan huis gebonden zijn, mensen met laagste inkomens en de principiële weigeraars van gechipte biometrische identiteitskaarten en mensen die weigeren hun biometrische gegevens af te geven voor registratie in een digitaal overheidsbestand.

³ De statistische inschatting van het ministerie van zo'n 150.000 in juni 2009 en van 200.000 in maart 2010 zou, volgens de persvoorlichting van de belangen- en emancipatieorganisatie voor senioren ANBO, inmiddels zijn bijgesteld naar 650.000. In de gemeentes Arnhem en Veenendaal gaat het om 10% van het electoraat.

⁴ Proces-Verbaal stembureau Den Haag 3-6-2009

⁵ Qua foutmarge bij verspreiding via TNT wordt maximaal 3% toelaatbaar geacht.

⁶ Brieven van Vrijbit aan leden van de Eerste en Tweede Kamer dd. 1-6-2009 inzage 'procedure invoering identificatieplicht stemgerechtigden' en bijgevoegd dossier Actie Kies keurig- stop identificatieplicht stemgerechtigden.

⁷ In het kader van het officiële beleid van de kabinetten Balkenende 'op weg naar een elektronische overheid'.

⁸ Dit treft sinds 21-9-2009 ook allen die uitsluitend de opslag van hun biometrische gegevens in het paspoort/IDbewijs accepteren maar niet de opslag hiervan in een digitaal overheidregister.

⁹ Op grond van de Grondwet, Wet bescherming persoonsgegevens en EVRM

¹⁰ Voor wie zich in rechte verzet is niet voorzien in een tijdelijk alternatief om niet, hangende de tijd van de rechtsgang, te worden uitgesloten van basislevensbehoeften

¹¹ Artikel K.Hermans NJCM bulletin januari 2010 'het gebruik van vingerafdrukken voor opsporingsdoeleinden onder de nieuwe paspoortwet en artikel 8 van het EVRM.